

DIFFERENSIAL YONDASHUVGA ASOSLANGAN DASTURIY VOSITALAR YORDAMIDA DARS O‘TISH

Yallayev Baxtiyor Salimovich

Sharof Rashidov nomidagi Samarqang davlat universiteti izlanuvchisi

Annotatsiya

Ushbu maqolada differensial yondashuvga asoslangan dasturiy vositalar yordamida dars o‘tishning samarali yo‘llari ko‘rib chiqiladi. Barcha fanlar singari Informatika va axborot texnologiyalari darsida ham differensial yondashuvga asoslanga dasturiy vositalar yordamida o‘qitish zarurligi aniqlandi. Darslarni differensiallashtirish sharoitida o‘qitishni tashkil etishni ko‘rib chiqamiz.

Kalit so‘zlar: ta’lim, tabaqalashtirish, differensial yondashuv, informatika, axborot texnologiya, standart fikrlash, ijodiy qobiliyat.

Hozirgi vaqtda differensial yondashuvga asoslangan dasturiy vositalar yordamida dars o‘tishning samarali yo‘llari ta’lim tizimini yangilashning asosiy yo‘nalishlaridan biriga aylanib bormoqda.

Informatika va axborot texnologiyalarini fani differensial yondashuvga asoslangan dasturiy vositalar yordamida o‘tishning samarali yo‘llari amalga oshirish uchun katta imkoniyatlar yaratadi, buning sabablari quyidagicha:

- ✓ birinchidan, informatika va axborot texnologiyalari fanining o‘quv jarayoniga kiritilayotgan axborot texnologiyalari salohiyati;
- ✓ ikkinchidan, ushbu o‘quv fanining keng fanlararo aloqalari;
- ✓ uchinchidan, ta’lim mazmunining muhim amaliy komponenti - axborot texnologiyalari vositalari va ulardan inson faoliyatining turli sohalarida foydalanish usullari, bu ta’lim mazmunini farqlash uchun tabiiy maydonni ta’minlaydi.

O‘quvchilarga differensial yondashish zarurati o‘quvchilarning qobiliyatlari, xotira turlari, tayyorgarlik darajasi, atrofdagi dunyoni idrok etishi, xarakter xususiyatlari bilan farqlanishidan kelib chiqadi. O‘qituvchining vazifasi o‘quvchilarning individualligini, tasavvurini, ijodkorligini ko‘rsatish, qo‘rquv tuyg‘usidan xalos bo‘lish va qobiliyatlariga ishonchni singdirish imkoniyatini berishdir. Differentsial ta’lim har bir o‘quvchiga o‘zining optimal sur‘atida ishlash imkonini beradi, topshiriqni bajarish imkoniyatini beradi, o‘quv faoliyatiga qiziqishni oshiradi va ijobiy o‘quv motivlarini yaratadi.

Yangi materialni o‘rganishda biz differensial yondashuv asosida bilim sifatiga qarab turli darajadagi guruhlarini yaratishimiz mumkin:

kuchli - birinchi guruh;

o‘rtacha - ikkinchi guruh;

zaif - uchinchi guruh.

Fikrlash usuli bo‘yicha:

birinchi guruh – standart fikrlash qobiliyatiga ega o‘quvchilar;

Ikkinchi guruh - ijodiy qobiliyatli talabalar. Tayyorgarlik darajasi bir xil, o‘rganish tezligi va motivatsiyasi bir xil bo‘lgan talabalar bir guruhda o‘qishni qulayroq his qilishadi.

O‘qituvchi mavzuni differensial yondashuvga asoslangan dasturiy vositalar yordamida butun sinfga tushuntiradi; birinchi guruh talabalaridan (kuchli talabalar) savollar bo‘lmasa, ular ijodiy topshiriqlar oladilar.

Ikkinchi va uchinchi guruh talabalarini uchun mavzu qayta tushuntiriladi yoki dasturiy vosita yordamida mustaqil o‘rganishadi. Agar bu yerda savollar bo‘lmasa, ikkinchi guruh talabalarini ijodkorlik elementlari bo‘lgan topshiriqlarini dasturdan oladilar.

Uchinchi guruh talabalariga dasturiy vosita va darslik yordamida material yana tushuntiriladi va amaliy topshiriq beriladi. Oldinga harakat o‘rganilgan narsaga qaytishga, ko‘p sonli misol va mashqlar ustida intensiv mustahkamlashga asoslanadi, har kim o‘z imkoniyati va imkoniyatlaridan kelib chiqib ishlaydi, fanga qiziqishini yo‘qotmaydi. Agar ikkinchi va uchinchi guruh talabasi to‘liq quvvat bilan ishlasa va topshiriqlarini bajara olsa, u boshqa guruhga o‘tishi mumkin. Har bir inson o‘zining munosib ulushini oladi.

Lekin o‘quvchilarni guruhlariga bo‘lishning ham ijobiy, ham salbiy tomonlari bor.

Ijobiy tomonlarga quyidagilar kiradi:

- bolalarni tenglashtirish bundan mustasno;
- Zaif guruhlarida materialni assimilyatsiya qilish osonlashadi;
- Ta’limda kuchli o‘quvchilarning tezroq rivojlanishi;
- O‘quvchilarning o‘z-o‘zini anglash darajasi oshadi;
- “qiyin” odamlar bilan samarali ishlash qobiliyati;
- Talabalarning motivatsiya darajasini oshiradi;
- Trening “talabaning proksimal rivojlanish zonasi”ga qaratilgan;
- “Zaif”larga yordam berish qobiliyati.

Salbiy tomonlari:

- Ijtimoiy-iqtisodiy tengsizlik ta’kidlangan;
- bolalarni rivojlanish darajasiga ko‘ra ajratish insonparvarlik emas;

- zaif guruhlarga o‘tkazish bolalarning o‘zini o‘zi qadrlashiga salbiy ta’sir qiladi;
- O‘z-o‘zini anglash darajasi pasayadi: elita guruhlarida eksklyuzivlik illyuziyasi paydo bo‘ladi;
- Kuchsiz guruhlarda o‘rganishga motivatsiya darajasi pasayadi;
- Ojizlar kuchlilarga qo‘l cho‘zish, ulardan yordam olish va ular bilan raqobatlashish imkoniyatidan mahrum;
- Ko‘p darajali topshiriqlarni yaratish va tekshirish uchun qo‘shimcha kuch va vaqt;
- Diagnostikaning nomukammalligi.

Tayyorgarligi yuqori bo‘lgan talabalar alohida e’tibor talab qiladi. Ko‘pincha, butun guruh sifatida ishlaganda, ular kam ish bilan band bo‘lib qoladilar. Bunday o‘quvchilarga qiyinchilik, nostandart ish va ijodiy ish vazifalari kerak, bu ularning ta’lim qobiliyatlarini maksimal darajada rivojlantirishga imkon beradi.

Kuchli talaba o‘qituvchi yoki uning yordamchisi sifatida harakat qilishi mumkin. Bunda bilimlar sayqallanibgina qolmay, balki chuqurroq tushuniladi, bilimlarni amaliyotda qo‘llash malakasi shakllanadi, tashkilotchilik ko‘nikmalari shakllanadi. Yordamchilar quyidagi funktsiyalarni bajarishlari mumkin:

- talabalar tomonidan bajarilgan topshiriqlarni tekshirish, ishni ko‘rib chiqish;
- zaif o‘quvchilarga test va mustaqil ishlardan so‘ng xatolarni tuzatishga yordam berish;
- guruh ishi jarayonida, laboratoriya va amaliy ishlar jarayonida maslahatchilarning vazifalarini bajarish;
- darsni yakunlashda umumlashtirish.

Informatika va axborot texnologiyalari fani boshqa fanlar singari, deyarli har qanday o‘quv topshirig‘ini ikki xil murakkablik darajasida ko‘rib chiqishga imkon beradi: talaba o‘ziga tanish bo‘lgan (yoki o‘z imkoniyatlari doirasida) axborot texnologiyalaridan foydalangan holda talab qilinadigan vazifani bajaradi yoki talaba belgilangan talablarga qat’iy rioya qiladi.

Darajani farqlash sharoitida o‘qitishni tashkil etish quyidagilarga imkon beradi:

- talabalarning bilimga qiziqishi va bilish faolligini oshirishga erishish;
- talabalar bilan individual ishlarni tizimlashtirish;
- muvaffaqiyatsiz o‘quvchilar sonini sezilarli darajada kamaytirish;
- bilim sifati va uning kuchini oshirish;
- talabalar bilimidagi kamchiliklarni aniqlash;
- darsda ham o‘quvchi, ham o‘qituvchi uchun psixologik qulaylik yaratish.

Har qanday muammoni va birinchi navbatda, ta'limda, qoidaga doimiy rioya qilmasdan turib, hal qilish mumkin emas: agar o'zaro tushunish, kattalar va bola o'rtasida hamkorlik, o'zaro hurmat bo'lmasa, hech narsa ishlamaydi. Shaxsni tarbiyalash va tarbiyalash har doim dolzarb bo'lgan murakkab, ko'p qirrali vazifadir. Har bir bola ulkan salohiyatga ega, uni amalga oshirish ko'p jihatdan kattalarga bog'liq. Va o'qituvchining vazifasi, birinchi navbatda, talabaga erkin, ijodiy va mas'uliyatli, o'zini o'zi belgilash, o'zini o'zi tasdiqlash va o'zini o'zi anglash qobiliyatiga ega bo'lishga yordam berishdir.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Алексеев, Н.А. Психолого-педагогические проблемы развивающего и дифференцированного обучения. – Челябинск, 1995. – 174 с.
2. Бороненко Т.А.. Концепция школьного курса информатики: учебное пособие. – Санкт-Петербург, 1995. – 68 с.
3. Лапчик, М.П. Методика преподавания информатики: Учеб. Пособие для студ. Пед. Вузов/ М.П.Лапчик, И.Г.Семакин, Е.К.Хеннер; Под общей ред. М. П. Лапчика. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. — 624 с.
4. Осмоловская, И.М. Дифференциация обучения: за и против // Школьные технологии. – 2001. – С.16- 18.
5. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения. – М., 1990. – 192с.
6. Якиманская, И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе / И. С. Якиманская. – М., 1996. – 96с.